

Sídlště Novodvorská a současná praxe rozvoje Prahy

Zatímco dohled města je upřen na střed osídlení a na exponované pohledy, které dotvářejí celkový dojem z Městské památkové rezervace, a je chráněn i nadnárodní institucí UNESCO, okrajové oblasti města jsou ponechány developerům, hledajícím každé volné místo, kam by se vměstnal jejich stavební záměr.

Do jisté míry je zde důležitý postoj městské části, nakolik je připravena pochopit dosavadní strukturu svého území a žádoucí směr, kudy by se případná další výstavba, která by dotvářela dané místo, měla ubírat.

Ukazuje se, že územní plán Prahy, který pro svou rozsáhlost nemůže být podrobný, není většinou doprovázen původně předpokládanými regulačními plány a závaznými regulativy, a tak je pro rozhodování o nové výstavbě zcela nedostatečným nástrojem. Tyto jmenované doplňující dokumenty jsou přítomny jen výjimečně a to jen v některých městských částech.

Lidé, kteří v území žijí a na něž všechny změny primárně dopadají, jsou ve většině pouhými laiky, proto si záměrů v okolí všimnou, až už bývá pozdě. Jejich informovaným zástupcem je samospráva města, která by zájmy obyvatel měla účinně hájit! Musí mít ovšem k ruce odborný tým, pracující bez ohledu na periody volebních období. Takovým nástrojem býval Útvar hlavního architekta města, jemuž sice byla vytýkána přílišná autoritativnost, (hlavními kritiky jsme byli my, architekti, kteří na ÚHAM museli chodit s každou maličkostí), ale byl to orgán odborný a rychle rozhodující. Ten byl po r. 1989 při vidině všeobecné demokratizace zrušen a slibovaná náhrada – vypracování regulačních plánů, které by svou závazností suplovaly závazné slovo Hlavního architekta, se záměrně neuskutečnila.

V poslední době se dozvídáme z tisku o záměrech výstavby v Praze, které jsou pod drobnohledem samosprávy Hl.m.Prahy. Například byl zastaven záměr na zástavbu v území Žižkova u ul. Olšanská, kde měly být postaveny tři výškové domy, (architekti Eva Jiříčková a Petr Vágner), které by údajně měnily siluetu města. Město se svým zamítnutím sice mělo za zády podporu UNESCO, ale domy samy o sobě byly krásné a k rozhodování mělo dojít po širší diskusi architektonické obce.

Jiným příkladem je urbanistický koncept území na pomezí Liboce a Ruzyně, kde bude několik architektonických kolektivů usilovat o nejlepší řešení. Oba tyto příklady svědčí o tom, že některým lokalitám rozhodovací místa pozornost věnují.

A teď se zeptejte: jací to lidé žijí mimo širší centrum města, že už nestojí za to chránit jejich životní prostředí, úroveň jejich současného bydlení? Nezasloužíme si snad také nějaké ochrany před developery, kterým jde jen o vlastní finanční zisk? Je to i u nás začátek tendence téměř všech světových metropolí, kdy se nezvládnutelnému přílivu nových obyvatel dají v plen okrajové části města, které se postupně změny ve slumy? Odpovědní činitelé města by si měli uvědomit, že ten zločinný režim, který na jedné straně všem všechno sebral, včetně pozemků, měl na druhé straně jedinečnou a neopakovatelnou příležitost stavět mnohdy cenné územní celky nesoucí rukopis výjimečného autora. Tuto příležitost také občas využíval. A právě na okraji Prahy vznikla zajímavá urbanistická řešení, kdy se sešly nezbytné okolnosti: dočasné uvolnění přísných územních norem, (Technicko - hospodářské ukazatele Ministerstva výstavby a techniky), a tvůrčí invence architektů. Takovým vzácným celkem je právě sídliště Novodvorská autorů Aleše Bořkovce a Vladimíra Ježka, postavené v 60. letech, jiným příkladem může být pozdější sídliště na jihozápadě města (Stodůlky, Ivo Oberstein), nebo v poslední době, už s použitím progresivnějších technologií, zdařilé urbanistické uskupení v Jinonicích.

O výjimečnosti sídliště Novodvorská si můžeme udělat lepší představu srovnáním se sídlištními celky, které jej obklopují: výstavba, která mu těsně předcházela, sídliště v Krči, (od Thomayerovy nemocnice vzhůru), je sice řešeno bezchybně po provozní stránce, kdy jsou chodci maximálně separováni od automobilového provozu, po estetické stránce se ale nevyhnulo použití jistého opakujícího se schematu. Další sídliště Lhotka-Libuš, východně od Novodvorské, nemá privilegium uceleného řešení, protože nové domy byly spíš vklíněny mezi stávající zástavbu rodinnými domy. Poslední blízkou hromadnou výstavbou je sídliště Modřany, které vznikalo od 70. let s realizací do let 90. To už bylo tísněno zpřísněnými Technicko-hospodářskými ukazateli, hygienickými normami, neúnosným tlakem dodavatelů a šetřením investora (hl.m.P.), takže by bylo nespravedlivé posuzovat výsledek podle nějakých estetických měřítek... Splnil se základní úkol: lidé bydlí.

Troufáme si říci, že sídliště Novodvorská je nejkrásnějším sídlištěm v Praze, navíc ze dvou stran zasazeným do přírodního lesního prostředí. Konfigurace jeho hmot, uspořádaných do oblouků, vytváří měkký přechod k okolí. Jsou to tři skupiny domů, pět věžových na severní straně o 14ti podlažích, sedm dvanáctipodlažních deskových objektů na jižním okraji a na západní straně je sídliště uzavřeno pěti čtyřpodlažními domy, jejichž oblouk pak dokončují věžové domy za obchodním centrem (dnes Billa) při ul. Vavřenově. Pravoúhlá kompozice je omezeně uplatněna při hlavní ulici Novodvorská, kde také navazovala na předchozí zástavbu Ústavem A.S.Popova. Takto vymezený prostor pak v sobě obsahoval dvě základní školy, tři mateřské školy, dvojce jesle a dvě centra s obchody a službami.

Sídliště bylo jako loď na náhorní plošině vytvořené kdysi Vltavou, jejíž přední stěžeň tvořil dopředu vysazený věžový dům s označným č. 1. Bohužel toto původní hmotové uspořádání bylo porušeno prvním zahuštěním sídliště v letech normalizace. Zahušťování se jeví jako nejméně náročné řešení: zdánlivě vše tu bylo k dispozici – inženýrská infrastruktura, obchody, školy. Že tím ubudou prostory věnované dalším funkcím, že bude ještě překérnější situace v oblasti parkování, že zmizí plochy věnované hřištím, to nikoho nebolelo. Údajně jezdili papaláši autem a z okna ukazovali prstem, kde by co ještě mohlo stát... Postupně bylo sídliště rozšířeno západně o lokalitu nad Višňovkou, (podél ulice Psohlavců a Věkovy), a dovnitř obytného prostoru sídliště byly přidány dva věžáky na severu (ovšem jiného typu, než byly ty původní), které ubraly prostor a zamezily výhledu z domů při hlavní ulici. Do čela nad příjezdovou silnicí od centra Braníka, (na začátku Vrbovy ulice), byl postaven na místě někdejšího statku výrazný výškový dům, který de facto převzal vedoucí roli stožáru na lodi, sám od sídliště oddělen komplexem staveb Ústavu A.S.Popova. Věžáky u Vavřenovy ulice byly doplněny na jižní křižovatce s Klánovou ul. o jeden další, také už jiného charakteru, a tímto typem tří domů byl osazen pruh území podél Údolní ulice. Tento „chvost“ zásadně narušil dříve ucelený stavební soubor.

Sídliště dobře obchodně vybavené a s (kdysi) dostačující kapacitou školských zařízení, (s budovami MŠ a jeslí, později v době poklesu počtu dětí bohužel prodanými, místo pronajatými). Co mu zásadně chybí, je parkování. V době výstavby tato otázka nemohla být z finančních důvodů dořešena, myslelo se ale na ni ponecháním rezervních ploch: jedno místo pro velkokapacitní patrové garáže bylo u ul. Vavřenova, dnes je toto území navždy ztraceno – je na něm několik nových rodinných domů a developerská zástavba velkými bytovými domy... V době plánování sídliště nebylo povědomí o pozdějším příkrém nárůstu automobilizmu. Bylo stanoveno navrhnout parkování pro automobilizaci 1:5, (5 osob na 1 automobil), dnes je situace reálně 1: 2 až 1 : 1,5, takže sídliště přetéká auty.

A do této už před lety víceméně krizové situace přišlo výše zmíněné druhé „zahušťování“, kdy odpovědní činitelé dopřávají exploataci území lačným developerům, bez důkladného zvážení všech okolností, bez úvahy o narušení současného stavu a životního prostředí občanů. Kdyby byl záměr výškové stavby umístěvané na roh Vavřenovy a Údolní ulice, doslova přilepený na obj. č. 1, předložen Svazu architektů či kterémukoli nezávislému architektu k posouzení, a to by ani nemusel být znalý úspěšně realizovaného záměru autorů sídliště, (kteří už se, bohužel, nemohou bránit sami), s jistotou by nemohl „věřit svým očím“ nad nesmyslností návrhu.

Druhým záměrem, o němž se veřejnost dozvídá o něco později, je návrh dalšího věžového domu severně od Billy v místě současné pizzerie. Dovolte mi podezírat schvalujícího činitele, že tento druhý námět je jaksi „v záloze“, kdyby se nemohl realizovat ten první u obj. 1. Byla by to často používaná metoda: „Žádej co nejvíc a co nejnesmyslnější věc a pak nabídni něco o trochu přijatelnějšího“. Ano, přes všechny výše uvedené výhrady, týkající se např. zvýšení nároků na provoz a parkování, úbytek zeleně atd., je tento druhý záměr o něco přijatelnější. Tímto konstatováním ale nezpochybňujeme prvotní důraznou námitku proti jakékoli další výstavbě na území sídliště. A pokud někdo vážně uvažuje, co bude na sídlišti v nejbližší době chybět, bude to – vedle stávajícího „odlehčovacího zařízení“ v býv. mateřské škole - bezpochyby další zařízení pro seniory, např. dům s pečovatelskou službou. Má-li být místo, kde dnes stojí pizzerie nadále atakováno jako málo využitě, ať stojí domov pro starší občany právě tam.

Akad. arch. Milada Vorlová a akad. arch. Josef Janský